

Repertori de la
Literatura Catalana

Poesia

Volume II

Capítol setè

Capítol setè

Precedents de l'Escola de Barcelona.

Idees generals.

En principi, no hem pas de creure que l'Escola de Barcelona va ~~crear~~ crear-se de primer anyturvi pel document signat pel rei ^{En} Joan I el 20 de ~~maig~~ febrer de 1393. Si va nomenar per instaurar els Consistoris del Gai Saber el cavaller

En Jaume March i ^{el ciutadà} En Lluís d'Aversó, ~~era~~ que havien actuat i escrit en el fort del regnat del ^{seu} pare, En Pere de les Cerimoniés (1335-1387). ~~Podem de-
tallar~~ La producció d'En Jaume March pot conside-
 rar-se ~~ent~~ ^{ent} entre els decennis 1350-1380. ~~Podem~~
~~veure~~ ^{Hem vist} algunes obres datades que ~~hem vist~~ (vol. I,
 pp. 524-534), i ~~altres~~ ^{en} ~~que~~ ^{veurem} més endavant
 (cap. VIII^o); però el seu Diccionari de rimms porta la
 data de 1371, format, segons declara ~~explícitament~~,
~~a instàncies del rei En Pere III el seu proemi~~, a ins-
 tàncies del rei En Pere II, al qual va ~~explícitament~~
 endreçat ^t. Per unes dates semblants ^(se n'ignora l'exacta) En Lluís d'A-
 versó ~~ignorant-se la data exacta~~ ^{degné} compondre
 el seu Torcimany; ^{però} ~~no~~ ^{ens} ha pervingut ~~cap~~
 altra obra del ciutadà de Barcelona, així com les

March. En el mateix paràgraf confessa ^{l'Anonim} ~~de~~ "de no subtil entremecació" ^{malgrat} ~~malgrat~~ ^{haber fet constar que entre les qualitats que obra ^{tri} a-}
pendrà ^{en} el seu llibre de Geia ^{Sciencia} ^{son:} "que aprima l'enten-
niment, adoba la subtilera e entringua l'enginy." ^Δ

En Pere III, en les seves activitats polítiques, e valia,
a més d'aquests, ^{d'altre} ^{que consultava} ^{i amb} diversos auxiliars ^{als quals consultava}
debatia. En ver que tenia confiança il·limitada ^{en} el
seu senescal Bernat de So ^{fo}, l'autor de la Visió en Sonmí (vol.
I, pp. 534-539), ^{del qual} ja hem tractat llargament, tot esmentant
algun document conegut ⁽¹⁾ en el qual, el rei, el 21 ^{de novembre} ~~novembre~~ de 1371,
de de Casp, li diu que li tramet uns dictats preguntant-li que els res-
pongui en els mateixos nims, mentre que, es una lletra de l'in-
fant Joan ^{ens} al mateix Bernat de So, ^{ens} ^{assabenta} ~~entera~~ que el se-
nescal ja havia respost als dictats del rei En Pere ⁽²⁾. Sa-
bem també, per documents, que el rei havia tenzonat

A Davis bones profundament
en fies d'En Jaume

Sonmí

d'Anvers Bernat d'Anvers que representa ~~representa~~ el
rei Jaume II, des de 1319. ~~1319~~ (140). Ell mateix,
En Lleida, obtenia càrrecs oficials en 1310 i en 1411
(2 bis).

2 bis). Era nomenat pel Parlament de la ciutat, en 1410, per ^a re-
conèixer els ^{bans} bandots de Lleida; i, en 1411, missatger
als ^{regels} Jurats i Consell General de Mallorca. Compromiss
de Caspe, I, pp. 248-245; II, pp. 199; III, p. 59. (Adreçat
de les "Documentos inéditos del Archivo de la Corona de Aragón").
Milà, Obras, III, p. 314.

amb diversos personatges, dels quals no es té al·lusió
ferència sinó la esmentada en la important obra de
i Lluch (3) i que són: Pere de Gostemps, Guerau de Que-
ralt i Bernat de Bonastre. El rei ^{en} Pere respon a una dic-
tat de En Pere de Gostemps, ^(que durant una temporada, en un dels seus regnats) sobre la guerra de Sardanya (1355)
així com a unes còpies d'En Guerau de Queralt (1374).

Respecte a Bernat de Bonastre (3bis), resta ^{substituir el nom del poeta} ~~encara que si fóra el~~ poeta,
la ^{en} ~~rei hesitador o el respondor~~. En Pere ^{de} Cardona, per
+ bé que deu ésser el pare d'un altre del mateix cognom
que estudiava a Lleida amb distinció ^{en 1401 (42 anys)} ^{en} esmenta un dic-
tat, el tractat d'En Berenguer d'Anoia (5); ~~mentre~~
~~identificariem aquest Pere de C. amb el que porta en Fe-~~
~~ran de Sagona (4) com a tal existent en el lloc com que~~
~~ta en la branca herava de la casa de Cardona no es~~
trava el nom de Pere fins molt tard, és de creure que el poeta
fos d'una branca ^{coll} col·lateral, probablement altre d'allunyar
parentiu amb la coneguda. En Berenguer d'Anoia ~~tenia~~



la ^{en} ~~rei hesitador o el respondor~~
Pere
un
del
d'una
sim

ments més importants per a la història literària
els noms d'aquests nous i gairebé desconeguts poetes
en el ^{qual} infant En Joan escrita, des de València, el 7 de març
de 1374, a En Bernat de Bonastre, en resposta a una carta lletre,
en la qual li recorda que ^{que} el noble En Guerau de Gu-
ralt va respondre a les còpies del seu pare, que ell li respon-
gué la Traversa i còpia que li tramesat adjuntament (3^{tes})

se'n conserven dues poesies, de les
tractarem en el cap. IX^a. La una es dedica-
da al rei [En Pere e En Joan?].

En Bartomeu ^{Sirvent}, el qual ja figurava ~~en~~ ^a la cancelleria ^{de} Pere III i de l'infant ^{En} Joan, va pujar de categoria en el regnat del rei En Martí. Per cert que el rei ^{En} Martí ^{ansta} es ^{quarta} a En Sirvent ^{pare} que activi la ^{3a} correspondència, ~~com ho feia~~ la mateixa ^{mànera que} ho feia en temps del seu pare, el 30 d'agost de 1397 (8). Un altre secretari, En Pere de Beviure (probablement pare del poeta Pau de Beviure), amic distingit d'En Bartomeu Sirvent, es veu que actua ~~a partir~~ durant els darrers anys del rei, a partir de l'any 1380. Redactava, el mateix que En Sirvent, documents públics importants. En la correspondència ementada entre En Sirvent i En Guisard ~~se~~ surt un Pere Margall, del qual no trobem altre rastre; probablement, un fill seu, estudiava a Lleida ^{probablement que a} el 17 d'agost de ~~1381~~ ¹³⁸¹ (9). ^{acusat} ~~Es pot~~ ^{acusat} d'haver mort un ~~dia~~ ^{dia} ~~17~~ ¹⁷ d'agost de 1381 (9).

A trobar en un document de la forma "Sirvent" en la pàgina 100

El rei està en relació, a judicar pels Document ~~per~~

sero propria correspondencia ^{domina} la f
"Serrent".

66

En Bernat Metge, per bé que va servir ~~en~~
~~en~~ temps d'En Pere III, es veu que, tot i ~~ten~~ exercint
 càrrecs en la tresoreria real, estava més aviat ad-
 crit a l'infant Joan. Malgrat els seus tres processos i
 empresonaments, que varen ésser tan fruitosos per ^a la lite-
 ratura, el veiem ^{que} després de la mort del rei En Pere, va es-
 tar successivament al servei dels reis En Joan i En Mar-
 tí, ~~el~~ veure I, pp. 459-465, ^{El retrobament} especial ~~es~~ en tractar dels
 poetes d'aquests regnats, que ~~retrobarem~~, ~~En Bernat Metge~~
^{en els quals és} ~~on~~ ^{propriament} ~~es~~ ^{destaquen} les seves qualitats estilístiques,
 admes en els ~~dos~~ ^{diversos} lletres de ~~caràcter cancelleresc~~ i altres
 documents de caràcter cancelleresc.

publicat per l'amic Sr. A. Rubio i Lluch, amb ^{mit} ~~mit~~ ^{referències} ~~relacions~~. Des de ¹⁸⁸³ ~~1883~~ ^{Pere} ~~Pere~~ ^{ll} ~~ll~~
personatges coneguts per altres ^{relacions} ~~relacions~~. Des de ¹⁸⁸³ ~~1883~~ ^{Pere} ~~Pere~~ ^{ll} ~~ll~~
demana llibres per ^a ~~la~~ ^{capella} ~~capella~~, al batlle ^{real} ~~real~~ ^{general} ~~general
de València ^{de} ~~de València
Aznar Pardo. Aquest ^{individu} ~~individu ^{reguassent arago.} ~~reguassent arago.~~
pel nom de fonts a València ^{pel seu cognom} ~~pel seu cognom~~.
nès, ^{es} ~~es~~ també conegut per una poesia que es troba en
en ^{notas} ~~notas~~ cançoners L3 i que va ésser ^{publicada} ~~publicada~~ ^{fa} ~~fa~~ ^{amb} ~~amb
tempor per En Maria ^{us} ~~us~~ Schiff (10), Monin Aznar Pardo,
"Dieu meu, y quin sospirar". ^{Li n'} ~~Li n'~~ ^{atribuim} ~~atribuim~~
una altra, per l'època, en la qual ^{consta} ~~consta~~ ^{solament} ~~solament~~
ment el nom Pardo, que es troba en H^a 82, 132, ^{és} ~~és~~
dis, dues vegades, "Loyaltat, e bon desig comanda".
Citem aquesta relació per via d'exemple. Si ha-
guéssim d'esmentar cada vegada que l'extraordi-
nària activitat del rei En Pere III es manifesta en
altres civres que els poètics i els tractats, ^{serien} ~~serien~~ ^{la nostra tasca} ~~la nostra tasca~~~~~~~~~~

així ^{com} dels poetes del llur temps i ^{també} dels de l'època de Ferran d'Antequera. De segur que, dels bon temps de la nostra llengua, no ^{es} troben, en cap ^{país ni en} cap altre ^{cap} arreu d'Europa, ^{com de de la nostra família,} ni tants poetes relats, ni tants documents que ^{transmetis tants} ~~tant~~ fets importants ~~per~~ interessants la ^{respectiva} història literària com a Catalunya. Estudiarem també els tractats que ens semblen produïts ^{en} cada un dels respectius ~~capitals~~ regnats, mentre ^{que} en els capítols vinent veurem la fortuna de la Guàrdia ~~de~~ Ciència a Barcelona.

1. N'Alfons el Benigne (1327-1335).

Obra poètica en honor de la Verge.

No és, com hem constatat més amunt, que aquesta obra que estudiarem tingui per autor el fill heren En Jaume II, sinó que ~~li~~ li és dedicada, en els seus dos versos finals, per què faci batejar els infidels. És sense cap mena de dubte, una al·lusió a la ~~croada~~ ^{preparada} ~~empresa~~, d'acord amb el rei de França, ^{preparació} ~~contra~~ Granada, que durà de 1328 a 1332. Vegueu Mirer i Sam, Negociacions diplomàtiques d'Alfons III de Catalunya-Aragó ab el rey de França per la croada contra Granada (1328-1332)

en el "Anuari de l'Institut d'Estvdis Catalans" de 1908, pp. 265-335.

Llrs originals, manys de Dem a filla,

A
C'altres reis i romans, que no
de Alfons d'Aragó, que sempre
per sempre, de un de sempre
preparada
preparació
preparar per sempre

h. 1.
5 còpies de 8 versos hendecassíl·lats i 2 tornades de la

Publicada primerament per nosaltres en la "Revista de la Geografia Catalana", III, 1903, pp. 82-84. Havent estat publicat dues vegades més, no ens consta que mai més

Δ. on fem una adquisició atribuïda

l'original es troba a la Biblioteca Metropolitana de València. El manuscrit, tot de paper, del segle XIV, de 218 x 140 mm. i 149 folis marcats al llom del lligatge modern ^{hi ha} escrit: Miscellanea Christiana. Tots els textos són en llatí, amb l'excepció d'aquesta obra en català hermosí. Comença al foli XXXI, precedida d'aquests versos: "Has videras laudes Qui sacra virgine gaudes. Et venerando piam Et studeas laudare Mariam."

Es tracta d'una obra força gentil en lloança de la Mare de Déu, però de certa transcendència política i d'algun que altra precisió. Sembla que hauria de referir-se als primers anys d'aquelles negociacions, les quals, no serien si no ~~conduïda~~ a portar efecte cap fer d'altre quan Europa es trobava preparada, vas es portaren a efecte, com hem dit: no ~~certament~~ per culpa i manca de diplomàcia d'Alfonso

Aragó, sinó per ^{dificultat} ~~allegoricitat~~ del papat i per l'obstruc-
cionada d'Alfonso de Castella, el qual, quan els altres reis
disposats a ^{empres} ~~a fer~~ la campanya
~~a fer~~ va pactar directament amb el rei de Granada.



La darrera tornada ~~està constituïda~~ ^{diu} així:

Verges, pus qu'estz portz de christianisme,
Preyats mayz Dieu, qui fa dels mals emenda,
Que d'Aragó la rey N'Anfos s'estenda
Pels infels tost e ls torn al sant batisme.

La forma del ~~la~~ primera quatre versos de cada col·la és molt
diferent de la segona part: està constituïda per homònims.

Lirs virginals, mayren de Deu e filla,
Filla de fill qui n en vós s'afilla,
Afilla totz, e de gangz s'abilla,
Abilla cellz qui n vós lausatz s'abilla,
Lausen-vos donchs l'angelical natura
E l'umana, si bé, Verges mot santa,
No s pot may dir la fi de lausor tanta
Com és en vós, per lengua ne scriptura.

Posarem, com a mostra del procediment seguit per l'autor, les dues darrera estrofes i la primera, en ja l'acaben de reproduir.

C'uns thetlogghs verayament confessa,
Confessa huy e totstemp confessa,
Confessa tunc, e ma lengua y no cessa,
Cessa de dir de vós ma s'enquer cessa
que sola fos d'original munda,
Verger, per ço^m car fos mentalment presa
a puritat, sots Dieu major estesa,
Segons pus larch senti Anselme en ço's funda,

Squinsar pot son libell que redunda,
Redunda'm fer parany e redunda,
Redunda'm ~~per~~ mal, pus Deus nos abunda,
Abunda'm bé per vós on mers'abunda.
Perquè sendiers de paradís altisme,
Li peccador qui són fora de senda,

2. Infant Pere d'Aragó (1304-1380)

(162329) El fill quart del rei ^{En} Jaume II (veure vol. I, pp. 346-329), també poeta (I, pp. 305-5), era ~~molt afecat~~ no ~~solament~~ ^{era} ~~afecat~~ a la poesia i ^{promotor} ~~propulsor~~ de debat poètics, sinó ~~que era~~ ^{també}, a ~~judicar~~ per la ^{fanosa} ~~referència~~ d'en Ramon Muntaner retrata (I, pp. 351), ~~veiem a treure~~ que ~~potser era~~ el poeta més notable entre ~~els~~ ^{reials} de la casa d'Aragó, ~~amb l'excepció~~ ^{feia honrosa excepció} ~~honrosa~~ ^{de} d'Alfons I (I, pp. 120-124). En Muntaner ens detalla algunes ^(perdues) obres ^{escrites} per l'infant ^{En} Pere ^(presumiblement amb motiu de) en les festes de la coronació del seu germà ^{N'} Alfons II de Barcelona, en 1327. Enmig de dos nobles que ~~es~~ ^{el} tenien "mà per mà", ~~es~~ ^{es} va aparèixer ~~cantant una dansa novella~~, i a cada passada de la taula ^{era} ~~contada~~, per ell o per un ^{cantor} ~~altre~~, una altra

Quan només tenia vint-anys, en 1324, Ferrer Cornet va endreçar-li el seu Doctrinal (I, pp. 329), (12) en vers; i quinze anys més tard, ^{en 1341,} En Joan de Castellnou (~~I~~ I, pp. 330) ^{va} ~~te~~ dedicar al mateix infant la Glosa al prodit Doctrinal (13). L'elogi que fa de l'infant ^{en} Pere Joa Ramon Cornet, és bo ^{d'ass} ~~de~~ pensar, perquè lliga amb ~~la~~ abundosa ~~e~~ i interessant producció ^{perduda} que només ^{proporciona} ens ~~en~~ la Crònica d'En Muntaner, ^{el paratge de} la qual acabem d'extractar.

Noaltres estem temptats d'atribuir-li una obra poc coneguda. Respecte ^{al} ~~el~~ motiu que va moure-la (anglesa) no n'hem sabut trobar la més ínfima relació històrica.

~~Carrey En Peyronet ploran~~
~~2 Sènycer En Peyres (1302-1380)~~
~~Ha 81, 134.~~

Tençó.

~~Car veç En Peyronet ploran~~

~~Ha 81, 124. - S'han conservat dos textos d'aquesta
tençó, ~~separats per rars~~ però importants variants,
"Car", Com, "Peyronet", Peyronney [Peyronell].~~

Tençó

S'enyer En Peyres.

Car veç En Peyronet ploran

Ha 81, 134. - S'han conservat dos textos d'aquesta
tençó, separats per rars però importants variants,
"Car", Com, "Peyronet", Peyronney [Peyronell]. Són 4
cobles de 6 versos com el del tema, dues per banda.

Va ésser publicat per En Milà, en 1878 (Obras, llib. 456-7.), en Poëtes líriques catalans, Montaner, pp. 17-18 del tractatge apart. - En els nostres extractes i exposicions seguiren les lliçons més arcaïques ~~que~~ ~~est~~ que presenten els dos estats, ~~que~~ en Milà no va notar sinó algunes de les més interessants. - El senyer En Pere ~~de~~ pregunta a Peyronet quina és la causa perquè ve plorant en companyia de N^o Arnau, ~~de~~ ~~mentida~~ l'enganyador. Els demana noves del seu, parents i del rei. Si els ^{han} fet vergonya ni danys, o havets trobat lladres, que ho dignin, que tot home de valor els venjarà, i, per consegüent, que els abandoni el plor i parlaran d'armes i d'amor. "Car veu En Peyronet ploran Venir ab N^o Arnau tritador, De tots nos amichs ay pasor E demandé'ls ab regart gran: "Diats-me, amichs, e com estan Nos parents e'l rey, mon senyor? - Si us han fays onta ni dan, Ni havets trobat rambadors, Diats-

ho, car vengar-vos-han Mant homs que sia de vos
lors; E tornats vostre ^{plor} en xant, E parlem d'home,
e d'amors". - Peyronet Es sensible no haver trobat
cap referència que ens faci breu en clar el fet de
la casa d'Anglesola, que ^{esmenta} ~~expressa~~ en Peyronet. Més
per tingué el senyor En Pere quan va fugir en el ~~cor~~
cavall Mil-sous-d'or, quan tenia enfront la bandera dels
colons d'Anglesola, amb desonor ^{ho} i va posar el seu con-
ponedor ~~en~~ sense presentar ^{los} demanda; per això veien
plorant els dos joglars amics. - "Peyronet. Major pasor
agués l'altre tan. Com vis fugir en Mil-sous-d'or,
Can la bandera de color D'Anglesola vos vis de-
nan; Senyor En Peyres, patís ab aytan Pusch
dir a bon enterador. - D'Anglesola trasqués an-
tan, Senyor, li vostre posador A despit e
i a desonor, E no li havetz fays deman; Per

les relacions literàries del l'inf

ma, ^{fill de l'infant en Pere} ~~fill de l'infant en Pere~~ que més en
davant fou cardenal de València, ~~fill de~~
~~l'infant en Pere.~~

[Faint, mostly illegible handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

3. En Pere III, el Cerimoniós (1335-1387).

La personalitat poètica del rei es demostra no tant per les tres obres ^(més una quarta de dubtosa) conservades, sinó per les altres de ^{que} ~~les quals~~ es té notícia certa per documents. Malgrat el perill de trastornar l'ordre cronològic, anstarem de primer les conegudes, ^{i després tractarem} ~~tractarem en acabat~~ de les poques notícies ^{que de} ~~de~~ la ley perduda ^{(existeixen).} Presentarem, però, ^{emmanllevada} ~~emmanllevada~~ al bon amic N.º A. Rubio i Lluich, la Mista ⁽¹⁶⁾ que es presenta:

1. Cantos amorosos de la joventut ("D'amor no partí així com far solia").
2. Sirventès sobre el bon aire de la noblesa de l'illa de Sardenya (1355).
3. Resposta a un Dictat d'En Pere de Gostemps sobre la guerra de Sardenya (1355).
4. Cobles ~~notíviques~~ tramats a l'infant Joan (1371).

5. Resposta a un coble d'en Guerau de Gueraut (1374).
6. Coble satíric sobre el casament de l'infant Joan (1379).
7. Coble sobre cavallers de qui me d'on se deuen ^{tenen a l'infant Martí} fer (1381).
8. Coble sobre l'entramès del Pogo[?] (1381).

Podríem afegir-hi:

9. Sentència en la ~~libertat~~ ^{libertat} entre Tencó mojada per lo versant de Rocaberti a Jaume March sobre lo departiment ~~entre~~ ^{de} l'Estiu ^{de} l'Invern (1370-1380).

Les dues ~~es~~ composicions poètiques en direcció a l'una a l'infant En Martí (13 agost 1378) i ^{l'altra} a l'infant En Joan (13 novembre 1379), tenen la particularitat de ~~haver~~ figurar en els registres de l'Arxip de la Corona d'Aragó. El qui primer va donar-se d'aquests cobles, acompanyat ^{des} de les lletres respectives, va ésser l'ar-

(1434-1517),



piver^{en} Pere Miquel Carbonell, qui va copiar el seu Memorial nº 26 [el nostre nº 3]; en la qual reproducció fa constar que es troben en els Llibres o Registres "Secreti Bernardi Michaeli M. CCC. XXVIII. i id. M. CCC. XLIII." De segur que, si el curiós cronista i Urtimista Carbonell no ~~no~~ ^{no} hagués ^{inscrit en l'Assemblea Memorial} ~~inscrit~~ aquestes interessants poesies ^{reals}, En Pròper de Bofarull no se n'hauria adonat.

La primera ^{notícia} reproducció gràfica va ésser presentada per En P. de Bofarull, en reproducció litogràfica (que mai ^{ng} hem vist), en 1828, en ocasió de la visita que varen fer a l'A. de la Cor. d'Aragó els reis Ferran VII.º i Maria Amàlia. ^{Fa constar aquest fet} ~~Aquest fet fa constar~~ En Torres Amat (17).

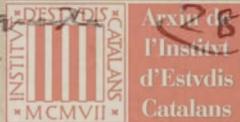
I. Lobles fetes per lo Senyor Rey

Vetlan el lit sur'm un penser casut

n³ 1 - Obra publicada per P. de Bofarull, Cond. de Bofarull, ¹⁸³⁶ L'obra publicada per P. de Bofarull, Cond. de Bofarull,
L'obra vindicada, III, p. 272; Mitjà Terra Amar, 1836, p. 474,
Mitjà, Poetas del siglo XIV* (traducció dels "Catalans Dicthos"), Obres,
 III, 1890, p. 368, citació; Bris, Lo llibre dels Poetas, 1865, p. 92, co-
 plet de Bofarull, amb encara amb més errades. Bulbena i Torrell, Cros-
tomàtica de la llengua catalana, II volum, Verd, 1907, p. 53; Bofarull,
 (Antoni), Història de Catalunya, IV, p. 625; Aguiló, Ordo Compositum, p. XXXV.

Varra ésser dirigida. Aquestes cobles per En Pere III, est des de
 Barcelona, al seu fill l'infant En Martí, en ocasió que
 aquest es trobava a Sicília, destinades als joves d'aquella
 illa com si que desitjgés ^{him} entrar cavallers, "com mi de qui
 deuen ésser fets". La lletra acompanyatòria de les cobles
 és datada, segons la còpia d'En Carbonell (i la d'En Bo-
 farull) datada de 13 agost 1378, i es troba ara en Sagella
 secrets, 129, foli 165 (18). L'obra forma dues cobles unisonals,
 solament amb 4 rimas, abba cddc; i la tornada reproduïda als dos
 rimas darrer de cada cobla cddc. En la forma hondacabilla no hi
 ha ⁿⁱ una sola transgressió. La declaració d'haver el rei escrit

Cants d'amor en el seu jovent, es troba precisament en aquesta notable tornada:



D'amor no chant així com far solia
Car me vey trop en anys avant empè,
Duytant que m'for en mal per devers près,
Perquè me'n call, que plus non chantaria.

Éra costum general, tant de l'Àfrica trobadorasca com de la de Barcelona, ^{en la tornada,} ~~retrocedir~~ la dama dels amors del poeta: necessitat ~~del~~ ^{de} les tornades, del debat polític entre En Pere el Gran i En Pere Salvatge (I, pp. 245-6), Però hem de convenir ^{que} el rei En Pere ^{se} ~~es~~ surt ^{de} del seu compromís: ell tenia, en 1378, cinquanta ^{o nou} ~~anys~~ ^{anys} d'edat, havent mort el 15 de ~~1319~~ ^{setembre de} 1319. — La tornada, com usualment, no té res a ^{veure} ~~fer~~ amb les dues ^{atàpides} ~~expressions~~ còl·les, l'objecte de les quals ja sabem. Com que la major part ~~tota~~ de les edicions són defectuoses, les donarem tot seguit. Tot estant al llit despert can en un pen-

rament: ^{et de dar} de consell als cavallers que s'han, i
que s'han ^{en} faran d'asson endavant. La cavalleria s'ha
del seu senyor, si hi és, o de valent sempre o de cap de
linatge del nou cavaller. " Vellan el lit sury en un
pensar casut: De dar consell als cavallers qui s'
fan, Ne qui s'han faran cavallers d'ar'eman, Et en
qual lloch los serà pus legut. E dichs primer que
la Cavalleria Prebra deu nom de son senyor, si n'és,
O de valent cavaller enapré, O de qui cap de son
linatge sia. " El lloch d'armar-se és una ciutat
o vila gran, ^{en espècia de gran d'armes,} o guerrofant als enemics, tenint bandera
al puny i escut al bras. Si ho fan així, ~~seran~~ els
nous cavallers ^{seran capaços} capables de feti moltes. " Lo lloch, me
par que sia pus degut, Nobla ciutat o vila gran
i el gran, O ls enemics, valentament guerra
jàn Tenent al puny l'armes e il bras escut, D'un
esgleya on gran devota sia. E si n'ha 'xi, no

serà ja reprès Per cavallers, ne per null
entes, qui'n nobles foyts met sa pensa

II. Cobles.

Mon char fill, per sant Antoni!

N³ 2. - En Pere Miquel ^{Carbonell} (foli C.C.), ^{en el seu} del Memorial 26, ^{en} (19)
^{reproduir} ~~produir~~ la ^{lletra} ~~carta~~ del rei ^{en} Pere III a L'infant Joan, ^{para}
la següent nota introductòria: "Recort com en lo libre
o Registre, cubert de pergamí, intitulat Secreti Bernar-
di Michaeli M. CCC LXXIX; lo qual Bernat Miquel
era Secretari del ~~rey~~ En Pere de aquest nom Tercer Rey
de Aragó. Trobareu en lo segon qualsem del dit libre
una llettra que lo dit ~~dit~~ Rey fae' a son Primogénit
don Joan, representant ^{a aquell} de haver fet matrimoni contra
sa voluntat e consell, en la qual ^{fa} ~~seu~~ aquesta mate-

ria una cobla composta per la dit Rey; lo qual era
~~un~~ home docte e gran trovador, en astrologia e
altres arts liberals molt titulat Lletrat e bon scriptor; e
ha compostes les Ordinacions de la Casa Real, corregides
e postillades de mà sua, scrites en un libre ligat de en-
bertes enquistades e de curyo vert, recòndit en aquest R. Ar-
chiv de Barcelona". Hem copiat aquest parígraf per que l'e-
logi que fa del rei En P. de Boron (Conde Vindicado, 1836,
II, p. 272) ^{és} fet en els mateixos termes ^(per bé que) en castellà.

En Milà ⁽²⁰⁾ amb molta ^{obscura} judosa, que que aquest 12 versos, acabats
solament en oni i at, ^{són} escrits en to^{ta} vulgar. Aquesta
obrata, perroment memorística, està apuñit formada per dos
cobles de 8 versos en ababbaba, el dissetè vers tant oni, at.
Evidentment, q^{ue} el greu que ~~est~~ respira la Metrà acompanya-
tura ~~de la~~ pren valor en les pròpies cobles, amb la qual re-
para l'infant Joan. El llenguatge planer del rei no es
retroba ^{quasi} en cap ^{de les} obres poètiques, en la qual els respectius
autors ^(el mateix rei en l'obra precedent) ^{escriven} ~~son~~ ~~tant~~ ~~escrits~~
en una llengua que es creia la sola possible per la poesia. Són

~~volg' ésser mullerat. Pel valent de Sant Colom~~
~~ni! Que'n perdés tal heretat? Rex Petrus~~
É li fa gran testimoni Alexandre, en veritat
No volg' ésser mullerat. Pel valent de Sant Colom!
Que'n perdés tal heretat? ». - Aquests versos, com
es veu, són clars, contundents i plens de bon humor.
No podia retreure el fet d'Alexandre considerant
~~que~~ el rei reprenedor ja s'havia ^{mullerat} tres ^{cops} vegades i ho
~~faria~~ ^{faria} més endavant per ~~quanta~~ ^{vegada} ~~vegada~~. L'infant Joan
podria replicar al seu pare que, si dues vegades
s'havia mullerat ~~dos~~ ^{vegada} a gret del rei, tro-
bant-se vidue ~~28~~ ^{a vint-i-vuit} anys tenia dret ~~28~~ ^a casar-se
o gret. ~~aquesta~~ ^{vegada}.

III. Sentència en el departiment entre l'estiu
e l'ivern.

^{m.}
 Fayt ^hmay venir, ab qui pusch' acordar

G. 1, P 24 [iniciu], N 15 [final]. — Per ^{Encara} ~~mes~~ que el pro-
 cedent veru del tema sigui el primer de les tres co-
 ble de la judicatura del rei En Pere el Certmonio,
 estudiarem tota l'obra en la tenço tinguda entre
 el veconte de Rocaberti i En Jaume March. ~~Esca~~
~~trobarem~~ una altra vegada les obres liriques
 d'En Jaume March en el capítol (vuitè) i ~~ja~~
 ja hem vist les narratives i ofert un resum dels fets
 principals de la seva vida (I, pp. 524-534), ^{tambe} ~~que~~ hem
 dit qualcos respecte al veconte Dalman de Rocaberti
 en ocasió de dedicar-li ^{En Joan de Castellnou} el seu Compendi de les Lays

En Joan de Castellnou (I, pp. 331-2). Creiem
que la data d'aquest ^{poema} pot oscillar entre ^{la d'alguns}
de 1370-1380. Varem donar una idea ^{grossejant} d'aquesta
questió en un nostre llibre ⁽²¹⁾; seguirem, en els nostres
extractes, les lliçons ^{de P} (Saragosa) que ^{semblen} una mi-
ca arcaïques; però tindrem en compte ^{de G} ^{manuscrit} (que sem-
bla de Metre del segle XIV.^e, mentre que el primer text és
evidentment del ~~XIV~~ XV.^e, ^{si bé} però l'escriptor sembla haver-se
servit de lliçons ~~antigues~~ de l'època de producció ~~del~~
poc posterior. ^{utilitzant} Les lliçons de G ^{ha estat} facilitades per
la reproducció, feta en 1932, d'aquest notable compo-
neret, per bé ^{que} en el vol. I d'aquest Repertori varem tan-
bé ^{per} ~~utilitzar~~ ^{alguns} textos dificients, ^{de} ^{les} ^{notes} ~~notades~~ ~~d'aquest~~
de G, que nosaltres havíem ^{pr} sobre el manuscrit ^{en} la
reproducció integral que ~~en varem~~ ~~pendre~~ publicada per
En Torres Amat, amb errades notables, i en temps que
G. es trobava en possessió del Sr. Baldoni Carreras, ~~en~~ a
la ^{veïna} Vixina.

El vescomte Dalman de Rocaforti era fill d'un altre Dalman, segons consta en la dedicatoria que En Joan de Castellnou (també relacionat amb els nobles catalans (23)) ~~fa~~ ^{posa en} el Compendi de les Lays de Gay Saber: "Al noble e discret En Dalman de Rochaforti, fill que fou del molt noble En Dalman de Rocaforti de bona memòria En Dalman, vescomte de Rochaforti". Retreu En Milà ^{retreu} una dita de la Ètica de Cavallers catalans, d'En Francesc Tarafa, segons la qual, abans i després d'aquests dos Dalmanes, hi hagueren, dintre el XIV. en segle, dos Jofre (23). La reina Violant, ~~estant-se~~ En Dalman a París, li escrivia des de Barcelona, en 1388, amb certa familiaritat, que "pus d'escrivira [los novells ordits] ~~que d'escrivira~~ nos tots carestios e perios, vingats de aquells ben carregats e pleⁿ per tal que els nos recitet de paraula". (24). El vescomte Dalman de Rocaforti, sens dubte per encàrrec

⊕ des del En Rocaforti que afavoria En Joan de Castellnou per amor contra En Joan de Castellnou (veu En Joan de Castellnou)

L'epigrama de G és: Questio entre lo Vescomte de Rochaforti e Jacme March, sobre lo departiment de

penetrar a Castella acompanyat del
tiere francès en 1360. En 1379 i 1380
el trobem a França per ~~obtenir~~ obtenir
una entrevista entre el rei d'Aragó i
el ~~de França~~ rei francès.

L'Estiu e l'Overn, mentre que el de Pedra és
but d'aquesta manera: Quasi Tençó magna
per lo veponte de Roquaberti a mossèn Jaume
March, e ha'ey Sentència dictada per lo Sanyor
Rey. Com que no ens consta entloz la data d'aquest
departiment, ^{hauria d'esser per força posterior a la del} ~~podria esser que fou precedent,~~ ~~e contempo-~~
~~rani o pos posterior a la data de dedició del Com-~~
pendi per Joan de Castellnou, que tampoc sabem,
~~amb certesa~~ ^{podem presumir} però que no podia esser gaire anterior
a la data oficial de divulgació de Les Leyes d'Aamor (1356)
per En Guillem Molinier i companya, a Tolosa. Com que
En Castellnou estava en el secret, podia dir, respecte
al Compendi, que "fou requesta de gran instància
per lo dit noble En Dalman de Roquaberti que li degues
assen dir e declarar les definicions e'ly mandaments
de trobar ... per que fou atribuada La Gaya Sciència". Per
doncs, la data del Compendi en 1341 i 1356, ha d'és

per
ser-li ^{per}força posterior la data ~~del~~ de la Questió
Tenor, que posem entre els anys 1320 a 1380, 
dit, per diverses consideracions, entre altres l'època
de producció d'En Jaume March i del rei. Per altra
part, el segon vescomte Dalman (que és ^{així} el que ens interessa),
per "obtenir delicats ^{envers} ^{polítics} de l'infant Joan i del rei, ^{des de} 1350
a ~~Francia~~ 1380, a França, no podia ésser un jove de
primera volada, sinó d'edat madura; Si les ^{primeres} relacions li-
teràries (el Compendi) ^{exigien} ~~volaven~~ juvenesa, les relacions de ca-
ràcter guerrer i diplomàtic, com a bon deixeble del seu
pare i o ^{si} ~~si~~ el primer Dalman (vegeu de Ciller en 1332),
^{requerien que tingués} ~~havia de tenir~~ entre ^{trinta} 30 i ^{cinquanta} 50 anys. Malgrat les absències
de Barcelona, no ~~duptem~~ ^a col·locar la Questió entre data
les dates esmentades.

És el vescomte qui exceta la Questió: "Mossen Jaume

Mossen Jaume, si us plats, vullats, triar

Del dos partits qual millor vos parria;

que li respongués En Jaume March si preferais "Gran

Cal* o fret, qual que mayr vos playria, Qu'en
cor eu te say qual pendria? ~~Comença~~ La sentència
de nou versos, ^{comença} en la folia, rimes ar, ia. En Jacme,
en les reves cobles, no podrà moure's d'aquestes, ~~així~~
~~com el rei en la seva tra~~ culla de sentència: En dos
tenen^{com}ponents, en la ~~tra~~ ^{tra} tretze cobles de nou versos, així
~~com el rei en les reves de sentència~~, no podrà ^{can} mou-
re's d'aquells dos ^{extropes} ~~inies~~ ^{inies} ~~com~~ponents proposats pel
vescomte. Les tretze, ^{el} provenen que ^{el} vescomte comença
el debat i acaba ~~nomenant~~ jutge el rei en Pere, tal
com en March havia proposat. Cadascun dels dos com-
petidors defensa la seva estació amb traça. Cada ~~fol~~
coble sol considerar-se, ^{dividida} en dues parts: en la primera
combat l'estació defensada pel contrari; en la se-
gona, lloa ~~els~~ ^{els} avantatges de l'estació preferida. Amb
dos letriferits fan mostra de força enginy; però, com
que no s'avenen o se'n ~~can~~ cancen, ve el moment de cercar un
jutge: el rei. Tots dos estan d'acord en la designació.
Lo Rey. La sentència. La condemnació de l'hi-

En March li replica que
March en un hivern criu no hi valen flagades,
abrics fobrats, ni el foc de què parla En Dalmat
amb tanta complacència ^{enca}. I així s'acoden les
dotze còpies de nou versos (la tretzena és la d'accep-
tació del ~~del~~ jutge), amb alts i baixos, però ^{exhaurint} ~~apuntant~~ el
argument favorable a l'estació defensada, de vegades
amb certa agror, però sempre amb alegria. El qui
talla amb bon humor la qüestió és el propi rei, que
que en tenia ^{segons} ~~per~~ alguna ~~examinada~~ altra obra exa-
minada. D'aquest debat ^{se'n té notícia} ~~es coneix~~ per les edicions
dels dos textos coneguts: ~~P. 76~~ ⁹¹ ~~es coneix~~ ^{ha és més} ~~per haver-~~
lo publicat En Torre Amat, en el seu Diccionari, 1836, p.
357, i més modernament per la reproducció del canço-
ner, 1932 p. 18; El P. 76 va ésser publicat per Ba-
rcelona en la còpia del cançoner català de Saragossa,
pp. 25-32.

IV. L'entremès del Pagó (1381).

No és una cosa segura l'atribució al rei de les còpies del Pagó, ^{per bé que semblen} ~~per bé que semblen~~ ^{no dubtar-ne} gaire. En Milà ¹ i En Publio i Lluch ^{quant al caràcter} ~~en la idea~~ de les produccions del ^{rei} En Pere que hem retret en la p. En Milà [25] posa l'entremès al costat de les obres poètiques esmentades en els nùms. I-UI, Escara que dubtitivament (~~pot~~ ser).

Al present jorn m'adon, senyora de valor,

n.º ^{graa.} ~~8~~ inclusa aquesta curiosa composició en el Diari del Concell de Barcelona, I cap. va.º Aquest entremès del Pagó ^{és} estudiat i reproduït per En Milà en el seu ~~esta~~ ^{esta} ~~estudi~~ ^{estudi} que va donar inèdit i que ~~est~~ ^{foi} ~~continuat~~ ^{continuat} en Obras, VI, 1895, pp. 235-5; Orígenes del teatre català

Distari manuscrit i l'inscripció amb la festa de la Sibila de Ferris, amb

publicat-se que figura inèdit en el t.º I, del

lan. Primer de tot ^{reproduirem} ~~deuenen~~ tot el text, i, abans
d'annotar altres referències, donarem ^{còpia de} les judicacions
cions d'En Milà. No cal dir que nosaltres en posem còpia integral

"Item fou aportat, a la darrereria del menjor, un
bell entremés, so es, un bell pago qui feya la no-
da e ~~stare~~ en un bell bestiment entorn del qual havia
molta ~~holaderia~~ ~~costra~~, cuberta de panys d'or e d'an-
gent; e aquest pago fou servit fort abtament e presen-
tat a ~~la dita senyora~~ ~~ab molta~~ la taula de la dita se-
nyora, ab molta ~~estraments~~ arç de corda com d'altres,
e venien a part davant lo majordons e cavallers, e don-
zells. E lo dit entremés portave en los pits una còpia
escrita qui deya así:

A vos m'ador, senyora de valor,
Al present jorn, per vostra gran honor,
E fays de me segon la bona usansa
De la grans corts d'Anglaterra e de França.
E pregui tot, cavallers e donzells,

Nobles barons e escuders isonells,
Dones presants e donselles gentils,
Qu' en me votar vullatz seguir l'estils;
E que li vot sion més per escrit,
E puys veurem tots si l'auran complet.

Molts vots se feren, los quals adés no'm recorden, car no'ls metí per escrit; si bé he despuys trobat que alguns los compliren e de altres no'm se' res" - ~~Al~~ Aquí l'escribent del Diatari termina la seva important

relació. ^{Vegeu la publicació d'aquesta relació en Josep M. Roca, Sibilios de Fortià, "Les reinades de la reina empordanesa [Sibilios de Celles] 1915, 1916 =}
^{Milà.} Es tracta d'una de les festes (el conuit) de la coronació, ^{de l'any 1381,} de la ^{bella} reina ^{Na} Sibilios de Fortià, ~~en 1381,~~ quarta esposa de l'En Pere III. ^{Es} S'empresa bé que atòs é l'entremés del pagó ^{es} es presenta en ^{renta} a les portes del conuit (la darrería del manjar) i que ^{prenen per model} ~~regieren~~ les corts d'Anglaterra i França. Observa En Milà que ~~en~~ aquesta ^{és} la primera vegada que es troba el mot entremés ^{francès} de Catalunya, i que deu venir de la paraula entremets.

és a dir, entre dues passades. Sempre ^{en predomini} (la idea) de França ^(era una de les) modes que els ambaixadors de França ^{en} i que la influència de les reines franceses, com ^{ha} Violant de Bar, feien preponderant. ~~Ignorarem~~ ^{No sabem} si de la cort de França ~~se n'ha~~ ^{se n'ha} conservat una relació tan exacta com aquesta i però de segur que en deuen existir fonts documentals, ~~però ignorades per nosaltres.~~ ~~no s'han publicat.~~

Existeix un poema francès, Les fleurs du Pavon, ^{compost} ~~compost~~ tan tard com en 1312 per Jacques de Longueyon, amb barrejos de la llegenda del Sant Graal i de les d'Alexandre. Per ~~què~~ ^{be} que la referència del Prohemio del marquès de Santillana és prou vaga, podria ésser que es tractés d'una adaptació ^{castellan} del poema francès. La Uetra-dedea tioria a ~~l'infant~~ ^{en} de les seves obres a l'infant ^{en} Pera, constable de Portugal, ha d'ésser escrita entre els anys 1449-1450 (25). ~~El Liber de la Gran Conquesta d'Ultramar~~ ~~fa referència~~ als Votos del Pavon (27). Es veu que hi ha certs entroncaments entre les llegendes medievals ~~de Carlemany~~ ^{de Carlemany (Carlemany)} i els Votos

VII. Cobles tramesses a l'infant Joan (1371).

En Lletra, des de Capp, del 21 de novembre de 1371, en havent-li ^{parlat el rei} tractat de diverses coses, diu a l'infant En Joan: "Car fill, trametem-vos unes cobles, e ha-y rahó perquè les havem fetes, segons per temor d'aquelles porcs compendre?" Entre pare i fill devien compendre ^{re} de què tractaven les cobles, però a nosaltres ens deïxen en la més gran incertitud ^d. El rei devia estar ^{satisfet} ~~illuminat~~ d'haver compost les tals cobles, perquè en va trametre còpia als seus fidels En Berenguer d'Abella, En Bernat de So i a mossèn Ramon de Planella.

VIII. Resposta a unes còpies d'En Guerau de Queralt (1374)

Hem esmentat, en la p.^o i nota, que per una lletra
 de l'infant ^{En} Joan, ^{de València,} ~~de~~ ^{En} Bernat de So,
~~innova~~ ^{se sap} que el seu pare ja havia respost a les còpies
 que li havia ^{adreçat} el noble En Guerau de Queralt.

Els nostres paràgrafs V-VIII contenen les rares
 notícies referents a còpies escrites pel rei En Pere III, de
 les quals ja ~~estaven~~ ^{haviem} fet esment.

4. Infant Jaume d'Aragó (1342-1395).

Cobles fetes per lo precios cors de Jheun-Christ per alguns hòmens de València.

Fb 10. - Sembla possible que aquestes cobles podrien provenir d'una mena de concurs o gomitgat pel cardenal ^{En} Jaume d'Aragó, personatge considerable, el qual ~~es~~ morí en 1395. ~~El~~ ^{Infant Joan} va construir-se a Tarragona el més magnífic sepulchral ~~el~~ ^{el} ~~motable~~ ^{el} motable que es conserva a Catalunya, que ens ofereix

València de 1369 a 1392, i com ~~es suposa~~ que ~~va~~
ésser ^{promogut} ~~promogut~~ al ~~cardenalat~~ ^{cardenalat} en 1387, les poesie-
cians han d'ésser fetes entre 1382 i 1392. El carden-
nal de València, com ~~se~~ sap, va oferir als consellers
de ~~Vatzen~~ de Barcelona, en 1395, en gràcia als ob-
sequis rebuts durant la ^{seua infància} ~~estada~~ a la ciutat, un exem-
plar ^{ben} magníficament miniaturat de la traducció de ^{les} ~~les~~
Ita romanorum, de Valeri Màxim, a la nostra llengua, ~~per~~
ell ~~havia fet~~, ^{creient} ~~desitjant~~ que ell mateix havia fet ^{ordenar} ~~ordenar~~
per N. Antoni Canals. ^{l'infant} ~~havia~~ deixat un cançoner,
sense altre detall, a la reina Violant, ^{el} ~~en~~ 1387 25 d'abril de
1387, i deixà un altre llibre al rei en 1369 ⁽³⁰⁾. Però ~~és~~
aquest ~~heret~~ de Carpentras ^{el} que ens proporciona una gran
encreuadora respecte a l'infant ^{En} Jaume, i l'antiga supli-
ca a Déu que els ~~seus~~ ^{seus} ~~seus~~ ^{amb} ~~amb~~ ^{amb} salut:

Denh-nos tenir en pau e sanitat
L'aut cardenals En Jaume, descendents
De pures fonts de reyal dignitat:

C'apure mos vers, per sa ~~gran~~ benignitat

De manera que el infant cardenal estava en el cas de corregir distats o cançons. Podria ésser que el cançoner que va deixar a la reina Violant podria ésser ~~de~~ contingut obra de la bona època, o que pertanyés ^{anyés} a l'escola de Tolosa. També podríem adreure que els mots ^{o frases} més arcaïcs usats per aquests homes ^{de} València fossin deguts a la ingerència de l'infant en Jacme [Tuyt li fizel, silot, hney, baudiós, gauigs, sen e rambers, croys...]; versos i frases que sorprenen ~~en~~ tant més ^{que} la contertura de la llengua és francament catalana, fora d'algun que altre rar llemosinisme forçat. De vegades, els poetes expressen en el moment de produir: així, ^{per exemple} com: "Fau vers novell" X ante la Fe"; però les ~~seves~~ qualitats d'aquests ^{seu} componicions, de tanta ^{de tanta} sempre repetició, ^{obligat, de son} la perfecció, ^{de tanta} sobrietat, la facilitat. ^{els autors de} Dues d'aquestes cançons, la cinquena i la seixena, tenen la particularitat d'aplicar un so o aire ^{de les quals} magnut, el primer vers ~~de~~ ^{ermentan}. De l'un

1111111111

1111111111

1111111111

1111111111

1111111111

111111

1111111111

1111111111

La verificació de l'una

(Canço al zo de xant d'auceylls) no presenta



Uen dificultats ~~de verificació~~, però la verificació de la rima (Canço així com bell qu'on mar ray perillant) presenta seriosos inconvenients. La proposa-

da per En Jeanroy ^{en} l'edició Pagès no té gaire consistència.

^{Tots els} De quinze records de 10 conegut que coneixem ~~aproximada~~ ^{tots} són aplicats ^{al} ~~a un~~ primer vers, però ~~mai~~ a ^{de} ~~ta~~ una primera cobla, però mai al primer vers d'una quarta cobla. Podria ésser que l'autor conegués un estat fragmentari d'un cançoner en el qual l'obra d'En Raimon Jordà, o de qualsevol, debutés ^{amb} aquesta quarta cobla, però és poc probable (21). Nosaltres proposem ^{una} atribució més justificada, debutant ^{amb} un primer vers.

Passem a la primera atribució (22). ^{Del} ~~El~~ vers sencer no mai ~~és~~ insinuat, canç d'auceylls, ^{que} ~~fra~~ ^{fra} així: "Ab xant d'auceylls comença en mes xançons", del qual hem fet 3 mencions de 10, lat. A l'atribuïm a Ríamban de Vagueres, i algruy altres poetes cançoners la donem ^a Guillen Ademar, Basset de Ventadorn i Pere Roger. Totes aquesta verificacions van establertes



en dos nostres estudis ja amentats (33). La repetició ^{tra} del ^{del 10^a i} ~~de~~ l'haver-se trobat aquella en dos cançons escrits a ^{tra} ~~Catalunya~~ ^{Catalans} és prova evident d'una popularitat constant d'aquesta obra en el nostre país. En El misteri d'Edx solament, ~~però~~ ^{per} ~~si~~ ^{si} ~~en~~ ^{en} ~~diverses~~ ^{diverses} ~~vegades~~ ^{vegades} perquè ~~es~~ ^{es} ~~de~~ ^{de} ~~la~~ ^{la} ~~mar~~ ^{mar} ~~de~~ ^{de} ~~Dam~~ ^{Dam} el 10^o Ab sant d'auells representa el cant de la mare ~~de~~ ^{de} ~~Dam~~.

T
quasi
potria

Respecte a l'altra 10^a (Així com com zell qui marc vay peri-
llant), em sembla que fa referència a l'obra d'En Pons d'Or-
tafà Així com la nau en la mar Vai perillant, del po-
drà ^{del} ~~po-~~ ^{po-} ~~drà~~ ^{drà} ~~de~~ ^{de} ~~un~~ ^{un} ~~cançoner~~, ~~com~~ ^{com} ~~entre~~ ^{entre} ~~els~~ ^{els} ~~sis~~ ^{sis} ~~o~~ ^o ~~set~~ ^{set} ~~perduts~~, ~~que~~ ^{que} ~~con-~~ ^{con-} ~~tra-~~ ^{tra-} ~~en~~ ^{en} ~~un~~ ^{un} ~~sol~~ ^{sol} ~~vers~~ ^{vers} ~~el~~ ^{el} ~~mig~~ ^{mig} ~~vers~~ ^{vers} ~~que~~ ^{que} ~~hem~~ ^{hem} ~~potut~~ ^{potut} ~~reproduir~~ ^{reproduir} ~~per~~ ^{per} ~~com-~~ ^{com-} ~~pletar~~ ^{pletar} ~~el~~ ^{el} ~~sentit~~ (34). D'una ^(manera) més punyent i forta, una

D
existir

quarantena d'anys després de la mort del cardenal En Jaume, ^{marxà} ~~marxà~~ ^{marxà} ~~en~~ ^{en} ~~la~~ ^{la} ~~poesia~~ ^{poesia} "Jo contrafas nau en golf perillant" (35). Re-
pren la imatge, ~~si~~ ^{si} ~~no~~ ^{no} ~~amb~~ ^{amb} ~~vers~~ ^{vers} ~~millor~~ ^{millor} ~~i~~ ⁱ ~~de~~ ^{de} ~~mes~~ ^{mes} ~~ferma~~ ^{ferma} ~~trass~~ ^{trass} ~~cedència~~.

Finalment, ^{donarem} ~~conten-~~ ^{conten-} ~~drarem~~ ^{drarem} ~~els~~ ^{els} ~~primers~~ ^{primers} ~~versos~~ ^{versos} ~~d'aquesta~~ ^{d'aquesta} ~~can-~~ ^{can-} ~~çons~~ ^{çons} :

I. Actor de pats, tot lausor e honor. - L'única obra que

versos curts, van marcats, com usualment, de cursiva.
De la segona cobla: "Tu qui de mayre roginat". De la
què i Poderós, qui as vessut."



Ja hem ~~donat~~ procurat donar una idea general de les qualifi-
cat, d'aquestes obres poètiques.

6. Jacme March. Diccionari (1371).

Procurarem presentar ~~els~~ dos tractats d'En
Jacme March i d'En Lluís d'Aversó, tot recordant
allò que hem dit en la p. ○ i que poden considerar-
se ^{se} com a continuació dels tractats descrits en ^{el capítol} ~~el tractat~~
~~de l'escola de Tolosa~~ de l'escola de Tolosa (I, pp. 319-333). Algunes coses hem
anunciat, respecte ^a ~~al primer~~ tractat, en el vol. I d'aquesta obra,
que procurarem no repetir. En ^{el capítol} ~~que~~ ^{que} ~~vinent~~ ^(vintè)
~~tractat~~ del tractat d'En Guillems Molinier ~~que~~ ^{que} ~~les~~
Leys del Gay Saber, ~~que~~ ^{que} ~~concea~~ amb evident cita-

examinar personalment, ens refiem de descripció fetes per ~~de~~ ~~altres~~ altres, la qual ^{cosa} ens sembla gairebé deixant a part la cota de situació, que desconeixem. És singular que Mr. A. Griera, que l'ha utilitzat ^{per al} per un text, no ens n'haig ofert una de més precisa que la nostra, insuficient. - Lletres del XIV.^{en} segle, en paper sobre 35 folis de p més 2 de blancs, (el darrer dels quals deu la nota de Fernan Colom), de paper de 390 x 220 mm. Caplletres i títols de tinta blava i vermella alternades. ~~Al primer foli~~ Probablement l'exemplar destinat al rei En Pere de la Cerimònia. Al primer foli, ~~una~~ nota per mà del segle XVI.^e: "Jaume March. Ars rithmoris in catalan." A nota, amb lletres del canonge Galvez, segle XVIII.^e, hi ha escrit: "Jaume March. Arte de Rimas en Catalan. Escrito en el año 1371, de orden del Sr. Rey D. Pedro de Aragon." Al verso del darrer foli blanc, la nota de F. Colom: "Este libro costó, así enquadernado, 12 dineros en Barcelona por Junio de 1535. y el ducado vale 288 dineros." - F 1 (fol. 2) Libre de concordances.

Cet de Rims i concordants apellar Diccionari
merament tracte de les vocals e aprés de les
reguent el orde del a. b. c. El Diccionari va escrit
a 4 columnes. — (fol. 32). Presentació o prolech del llibre
de concordances apellar diccionari ordenat per En
Jacme March a instància del molt alt e poderós senyor
En Pere, per la gràcia de Déu Rey d'Aragó e fou
fet en l'any M. CCC. LXXI. — (fol. 33) Prolech e des-
tinació de Prima e de consonant legal. (f. 33 vs) De
Rim legal. — 2. (f. 34); amb lletra posterior ^{e d'avers} del Regle
XV.^e. Jesus et Maria et Theonimus est... De mol-
tes bondats vos veig habundosa. — 3. (f. 35) oració
al clau de Thesis. No sem turment dolor ~~incom-~~
incomprehensible. [Descripció tratta de la grafia en
Josep M.^a Valdeobispo y Cisneros, insertada per Basalga, el
Cancionero Catalan de la Universidad de Zaragoza, 1896,
p. 382.]
L'editor del Diccionari de Rims, en comentar les fonts,

les quals ~~per~~ En Jaume March confessa, diu que va ~~va~~
en aquesta obra es va imitar ~~de~~ els Donats provenzals de
N' Hug Faidit. Nosaltres, just amb J. Anglade (?), no cre-
iem que aquesta fos coneguda dels catalans ni de ~~tota~~ la
l'Occitània: ~~la~~ seva anomenada no va moure's d'Itàlia.
~~Tots els~~ mss. que em l'han preservat ~~tots~~ han estat redactats
a Itàlia, i el Faidit va endreçar la seva obra a dos no-
bles d'aquell país. ~~Es cert~~ ^{Cert és} que en la majoria dels ~~mss.~~ ^{mss.} ~~es~~
copia ~~en~~ ^{juntament} el tractat d'En Ramon Vidal; però també ~~es~~
~~ho~~ ^{he} ~~és~~ que en el conjunt de tractats redactats a Catalunya
figura l'obra d'En R. V., i ~~en~~ ^{de} cap manera la de N' Hug
Faidit. Anem ara als exemples aduïts per Mr. Guiera
per fundar la seva opinió. Aquest troba 476 rimes ^{manlles} ~~trac-~~
~~segons l'edició~~ per En Jaume March, del Faidit, sobre 1,957
que es troben a Hug contra unes 9,500 rimes del Dic-
cionari. Però també és possible que En March (el qual
declara ^{amb noblesa} ~~notablement~~ que desenvolupa i ordena alfabètica-
ment altres tractats anteriors) hagués utilitzat un trac-
tat poètic amb rímaris més extens que el d'En Faidit, del
qual s'hagués perdut el rastre, com de tant ~~altres~~ ^{altres}. És sabut
que el llibre d'En March és abundant en formes i mots



catalans, ~~com~~ com també ho és la ortografia. El Diccionari és molt decidit respecte a l'influència dels Donats ~~que~~ en els nostres poemes, que ~~la~~ ~~historia~~ ~~literària~~ ~~en~~ ~~tot~~ els fets de la història literària contrarien. Dir així: "Aquest ^{codi} de la poesia provençal (els Donats) devia ésser tan conegut i tan familiar entre els nostres poemes de l'escala catalano-provençal que es podia prescindir totalment de subrotllar l'obra que servei de base al nostre Diccionari". Després d'allò que portem dit abandonem a Mn. Guiera la responsabilitat de la seva ~~teoria~~ poc fundada teoria. El N' Hug Faidit (provençal) es queixa dels seus enemics, i diu que, com el seu rimari, no se n'havia escrit abans d'ell ⁽¹²⁴⁰⁾ cap de tan desenrotllat. De què ~~era~~ ~~era~~ ~~vocabulari~~ ~~es~~ ~~servia~~? D'algun dels coneguts o dels perduts? Existien abans de N' Hug altres rimaris encara més curts que el seu? No existien prou per ^a ^{garantir} les fonts ni del Faidit ni d'En March; però ^{allò que} ^a pot assegurar-se és que ni els ~~altres~~ ~~poetes~~ ~~de~~ ~~l'~~ ~~escola~~ ~~catalano~~ ~~llanquina~~ ~~de~~ En March ni cap altre del poeta de l'escala catalano-llanquina de Bredona va conèixer els Donats provençals.

En ⁽²⁾ altra part, Mn. Guiera fa un ferm treball en presentar clarament allò que estem per les diverses me-

nes de rims, per sonança i consonança, per leyal, i aquest darrer en accent louch e bren. Però ^{que} distingir millor l'obertura o el tancament de les vocals tòniques o atones en rims consonants és la classificació de plemisonants i remisonants (38). De totes maneres, ^{s'ha de tenir present que,} l'obertura de la È ^{en català} és tant ^{en aquestes llengües} diferent de la del provençal, ~~atès de tenir present que no corresponen~~ així i tot, l'editor ensaja una sèrie de mots, sense comprensió, ^{que} li sembla que són en È, É, en Ê, Ë, en È, AL, -dieu, en Ê, È, AL, en A + palat., en Ò, i Ò (remisonant), en Ò, en Ò: AU, en Ò: Ò: AU, en Ò + palat., i en AU. - S'ha de tenir present, com hem dit, que la denotació ^{de les vocals, especialment e} eren tant diferents en tambdues llengües Urmosiprou cal i català ^{per als} malament ^{per als} altres. És ^{interessant el que diuen} versos de les Flores del gay Saber: "Li català ^{no} gran distança, Però d'ayno, labon gayre, gar de patir fan plerier so. gar certa vots, mostra carcerana; Es-tiers lor no n troben nequima que puerca be pronunciar Ne certa s'itaba formar Per que son vocals appelladas" (39). - Seguidament, fa un estudi de les especialitats ortogrà-fiques que presenta el text, que són, ~~amb~~ amb rures excepcions,



Les usuals ^{de les} altres textos medievals, ^{catalans,} Però allò que
 preu, en un diccionari de rimms, són les taulles abnathoras
 en l'editor, una força de treball considerable i constimeria una eina
 indispensable en una obra d'aquesta mena. ^{Aquestes taulles són les següents:} Són aquestes les
 taulles ^{el} registre de mots, ^{el} registre de noms propis, i, finalment,
 el registre dels rimms. Com a curiositat copiaré de la llista dels
 noms propis els noms locals de Catalunya i d'altres països de pen-
 na catalana: Baguer, Barcelona, Berridorn, Cabestany, Cabat, Casp,
 Catalunya, Cerdanya, Cerdanya, Cecília, Eapluga, Flis, Galba,
 Gandia, Gardany, Gavat, Geronda, Juneda, Mallorca, Ma-
 norcha, Martorey, Masquefa, Monclús, Munso, Munnegra,
~~Munreda~~, Nules, Oristany, Papiol, Portús, Queral, Rialb,
 Ridaura, Roda, Salou, Talaron, Tàrraga, Valldaura,
 Valldigna, Vilarnur i Vilarrasa. Les formes són ^{les} tal ^{les} et porta
 En Merck.

Passem ara a dir quelcom sobre el Diccionari,
^aretirant, però, totes ^{quatre} ~~les~~ obres partiques, prides i d'altres
 exemples de formes mètriques. Presentació del Pro-
legi del Llibre de Concordances apellat Diccionari

ordenat per En Jacme March, a instància  Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans
del molt alt e poderós senyor En Pere, per la gràcia
de Déu Rey d'Aragó. E fou en l'any M.^{ccc}.LXXI.

Aquí seguireis el notable príncep poètic de cinquanta versos
hendecasil·lats ~~en versos~~ rimant ^{aparellats} ~~dos a dos~~ (nos rimades).
El copiarem marcant les coses que ens semblen més
expressives.

Dret a raho ha nos cinch senys forçats
a mon senyor, a cuy me són donats,
Qu'al sien servir cullis de tots los rims,
A flor a flor, concordances de rims.
E que'n fagés de tots un exemplari
Lo qual, compost, ha nom Diccionari.
Però no vull que s'a mi Jacme March
Sia notat que tot lo fax me carech,
Quar ja d'altres n'avien molt tractat

Mas al meu seny yo l'e més ampliat
 E divisit, seguint la dreta via
 Del Q. b. c., si com fer se devia.
 E tot primer és lo comensament,
 Vocals finals e mudes precedents,
 Pus en après de les mudes finals.
 Mas del comens del libre, perquè és tal,
 Vull que sàpia & la rahó mon senyor.

L'esperit sant que tich per nostra honor,
 Qui s'volch mostrar en semblant de colomba,
 Ansell suau e pur de blanca plomba,
 Benesirà, si el play, nostres dictats
 Si que per tuyt ne serà may presats
 E may grasits, car res Dieu nulla re
 No podem fer que fenescha en bé.

~~Colomba és~~
 L'altra rahó és per dret de natura;

Colomba és auzell de molt gran cura
De son pauch fill que fort sovent mozeix
Si qu'en breu temps son linatge molt creix.

Aquest dictat, si hom bé s'i aprima,
Bra crepent así de rima en rima
Car tot saber no cap en una testa
Segons que trop en una ley qu'ay lesta;

Perquè auzells qui así legiran,
E may de rims de aquests trobaran,
No repton mi si bé no ls ha tots vists
Car Deus es sol qui ^{és} ~~tots~~ en tots fays avists.

E aprés dich que la Colomba hi mis
Per çò com es aquest lo meu divis
Que tinch al core ts als pits a vegades
E n'enquer may, que les mies tornades
De mos dictats, rapiats que no m'oblida,
Ne faray may tant cant sia ma vida.

Perçò, senyor, que totsemps que ligats
 aquest dictat, de mi s'han membrats
 qui us sury de cor humil en vos servir.
 Deus prech que'm allarg en tots fays a venir,
 Tot en axí com vostre cor desira
 Ab salut gran e us ~~gust~~ quart de mal e d'ira,
 E us do honor de vostres enemis
 E 3 en après cent anys en paradís (40).

Per aquest ^{sabem} ~~proleg~~ ~~apromem~~ que l'encàrrec ^{ia} real
 fet a En Jaume March va consistir ~~en~~ que, de les poe-
 sies més excellentes (de flor a flor) en ^{"cullis"} ~~teny~~ les con-
 cordances de rims i que ~~en~~ ^{de tots} formes un exemplari. Ell no
 vol, però, que ^{en} la seva obra se l'enculpi d'ignorància, per
 d'altres ^{que} n'han tractat, i se n'apropita. La prova ~~de~~ que ~~els~~
~~els~~ havia ~~tret~~ ^{els rims} ^{principalment} d'entre les obres dels poetes
^{és que} encarrega a tots aquells que llegiran el seu llibre que no s'
 trasquin ni troben més rims ^{de} que ell ~~pot~~ recull, perquè no pot
 haver llegit ^t ~~totes~~ les obres; solament Déu sap i veu tota

rims plans (ultima i penultima síl·laba); que és rima
bren, ~~é~~ ^{o sia} aquella que les vocals finats ^{de la qual} son iguals
fa, està; ^{altra en} aquella que hi ha consonant final (exemples far,
amar, estar). *Rim legal ve a ésser els rims correctes (que
han d'ésser ho gairebé tots, és a dir, que ~~en~~ mots ~~de~~ aguts i plans
rimen amb "sa par", tant si es aguda com plana. És go-
tut els prólegs dictats i provisais, ~~é~~ comença pròpiament
el Libre de concordances de rims apellat Diccionari.

T
de
L'edició
Sureda

El primer tracta de les vocals e après de les mudes seguint
l'orde del a.b.c.". - ~~Quina, si quis to del cost de les vocals~~
~~mudes, no ho estaven del cost~~ Semblada que vulgui in-
dicar la ^{àtona} forma final en les paraules planes; per que, pel
que es refereix a les tòniques obertes o tancades, dues
vegades fa la divisió de penisonants (dents) i parisonants
(tancades), que no corresponen ni a les lleis de derivació ^(prosa)
a ^{les de la} modulació catalana actual. No obstant, podria ésser que
els poetas i tractadistes d'aquell temps pronunciessin les
vocals diferentment dels antics provençals i dels catalans d'ara.
- Des de les pp. 26 a la 55 del Diccionari posa rims plans,
~~Dont~~ En aquesta darrera plana Ací comencen los rims
de les mudes finals (rims aguts) ^{aparèixen dues altres}

formes un soic extraordinàries, ^{en} les quals tot el
poetes, admet de la decadència, varen ~~parlar~~ ^{caure} ens
als rims ~~prop~~ dits Fènix, als equivocs i als maridats o des-
fectivats. — Dels ~~primers~~ Fènix, En March n'ofereix una
curta Cobla d'En Jacme March per exemple de alguns
~~de alguns~~ rims appellats Fènix.

Si'm fay amor magair los espondils
Tan fort qu'adés seray pus fret que gibres,
E gem no trop null restauram din libres,
Mas bon esper qui m'és axel com sucre,
Quan vey lo ros ins la fulla ^{de} col vrespa
E hi riu dar qui gin refresca l'erba,
Mon cor revin, qu'era porrat, com nepla
Qu'ab bon esforç say que mant hom restaura

Seguïren una sèrie de rims "Fènix" que són rims singulars, segons
par⁷ Després ve una Cobla de En Jacme March com equívoc
d'alguns mots equívocs, per qua més pugen entendre la obra
següent:

Cella qui veu port en semblant de Colomba
 Ans a les vety con mon cor en als tomba
 Mi té yoyós, mas a les vety me plomba.
 Mas apé greu, com si stava dins tomba,
 Car say que és molt pus dolça que pomba
 Per qu'eu segray de comba en recomba,
 Jes no m'o prey si tots me lansen pomba
 Mon dret comé, tres haga de sa plomba.

Segueix una Marga llista d'equívocs de dos, de tres i d'altres
 de quatre excepcions, de 184 apartats que arriba fins a la p. 90
 de l'edició. Per últims posa alguns ^{rars} exemples de Rims que
~~hom~~ apptt apella maridats e són molts. Fd la qüestió observa-
 cions interessant: « É és molt bella manera de trobar i e són
 aquells qui's poder dir ^a masculí o a femení e a primer
 persona e a segona, o la un que es verb e l'altra nom? »
 acaba tot el llibre amb la darrera Cobla deu! En Jacma
feu per exemple -

Si a Deus plagues que m'haques format bell

Per lieny servir qui m'és sus totes bella,
Fóra sus tots los aimadors isnell,
Tant quan il és sus les altres isnella.
E pus no il plats és dret que me no playa,
Mas per ço de lieny servir no culla,
Ans la supley qu'ella de mi no's culla,
Sino seram de tot mortal la playa (42)

Hem retret les ~~obres~~ col·leccions amb les quals esmatta el seu
Diccionari de rims ^{perquè es} ~~para~~ que pugui comparar ~~el~~ el llengua-
ge del titol ~~amb~~ amb el dels exemples rimats. ^{El cert és} És el cert
que no ~~es~~ ^{són} gairen diferents, l'un de l'altre; Sobre la con-
tura catalana, s'oblida en Jacme que escriu per a
els dels poetes, i posa menys moltes més formes catalanes
que no pas llamosines. Els rims triats en els rims do-
minen tal volta els no catalans; ^{així depen} ~~depenent~~ així de les ~~les~~
tures ^{de poetes} que en March havia utilitzat per ~~la~~ ^a ~~compondre~~ ~~la~~ seva
obra. Devien fruit de cançons tal volta perduts.
segurament

que s'han suplements paper blanc,
 143-150 (150), mesura de 300 x 222 mm. La obra de X¹
 no acaba, perquè al peu del darrer foli versó es veu el reclamo
compolso. en Es coneix que, en procedir al relleigatge, el ms.
 es trobava en mal estat ~~de~~, mancats, i ~~aportat~~ reparat ^{en} el primer
 foli.

L'autor intenta escriure el seu Torcimany, en català,
 amb veurem pels extractes que en forem, alguns dels quals
 tenen veritable importància. Al fol. 1 comença el títol,
 en vermell, de la següent manera: "Aci comença
 lo prólech del primer libre apellat Torcimany,
 lo qual tracta de la Sciència Gaya de Trobar;
 lo qual he compilat Luis d'Arceio, ciutadà de
 Barcelona, per instrucció dels no sabens ne enteses
 en dita Sciència. He aquest prólech conté XII.
 capitols, segons que s' demostra en sa ordinació.
 Capítol primer del prólech. (En negre tinta negra)
 Imaginant com la Gaya Sciència de Trobar en-
 tre los hòmens no sabens ne enteses en gramàti-

El títol i les capçaleres són en vermell.

13
Arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans
MCMVII

cha qua, és posada son compriment scur
be intelhigible, en per amor de ço per tal que
personas qui la dita sciència apendre volran, aquells
puxer leugerament apendre; en açò auctor de estudi
migençant, jo Luis de Averço, ciutadà de Barcelona,
he compilat lo present libre nomenat Tercimany,
en lo qual aquelles qui d'aquesta sciència de Trobar
desigaran saber trobaran clarament tot lo ver fun-
dament, migança e fin de aquella. La qual scièn-
cia be apresera sapiam que fa l'om qui té la sap. iij.
cores principals: la primera cosa és que aprima
l'ententiment, e la segona cosa és que adoba la
subtilera, la terça cosa és que entruinqua l'enginy.
En tant que per aquesta sciència be apresera sabuda
pot l'om dictar abtament en sentència plana e en
escriptura fina en art; per les quals coses se
segueix verdedera intelligència dels dictatz, axí
en sentència, com en escriptura com en art. En
aure sapiatz que lo present libre se es compilat qua

per tal que las personas qui la dita present
 apendra volbran, que aquella apresca e entesa
 tal dictats que puzen ésser a laor glòria e honor de la
 Sancta Trinitat, Pare, fill e Spirit Sant, e encara a ~~gratia~~
 grat e reverència e pler de la gloriosa advocada del
 peccador, la humil verge nostra dona Santa Maria. Hoc
 encara ^{que} per aquesta Sciència apresca e entesa se dicten
 obres mundanals per les quals se puya seguir correc-
 cio de mals entre los hòmens del món. E per saber la
 dita Sciència per tal que puzen venir a perfecció
 complida perfecció de las ditas e de las ^{altres} ~~deixes~~ ^{deixes} ~~scrites~~,
 ab diligència legitz, aprenetz e retentz las matèries
 en lo present contingudas, E no sia meravellat
 algu si en la pres obra present són atribuades més mora-
 litats que subtilitats, car en part açò esdevé per tot
 com en moralitat ha més clarificació de sentències
 que no ha en matèria de massa entriquada sub-
 tilitat; e com jo lo present libre haja jo fet més per
 entornament de obscuritats a clarificar que per aprima-
 das subtilitats; och ~~era~~ e per tal he jo posadas las

7. Lluís d'Aversó: Torcismany del Gran Sabes.
(1375-1380).

ditas moralitats que pus leugerament la present
 nia apresada, per ço com pus factible cosa es a aprendre ma-
 terias morals e planas que no massa subtils e entriquada-
 — Cap. segon [de prudens]. Com ligen en alguns llocs e de per-
 sonas savies, com jo haja apresat que fort poch val sciencia
 la qual ~~to~~ per tassaadura de secret es amagada [en un
 paper engrenat] En mon jovent me sia adolitat en sa-
 ber de aquesta sciencia e en diverses libres de aquella
 haja vist... — Cap. terç [poza] en scriptura pro-
 vada per tal que ab major pler sia lest ~~to~~ a lo seu ente-
 niment per los apprenents pus obstinadament s'entengut...
 — Cap. quatre... Encara sapia que en aquest libre jo
 avien he posat los viciis... — Cap. V. Al present libre jo ha-
 me sentiment nom Tercimany per tal com aquest
 nom es a hom declarador del lenguatge no entès...
 — Cap. VI [notable sobre lo llengua] Jo no'm servech en
 la present obra, per ço raon dels lenguatges que los trobadors
 en lurs obras se servechen: la primera es com prouaxament
 lo present libre jo pos, e en lo posar postaxch no ha neces-
 sitat a servir dels lenguatges ja dits, perquè tal com no
 són diputats a servir ~~to~~ sino en obras compassadas;

L'altra ^{raó} és que si jo'm servia d'altre llenguatge sinó del català, que és mon llenguatge propi, he d'entendre que no'm fos trobat a ultracurçament, car pus jo son català no'm dech servir d'altre llenguatge sinó del meu.

... - Cap. VII. ... É no volentame jo dar gloria de las presents cosas, dich que lo present libre jo no he trobat de mon cap sol, per tal com retrat per insuficiència no'n bastaria mon enteniment, ~~per tal com retrat per insuficiència~~ ~~per tal com retrat per insuficiència~~ mas lest he molts llibres d'esta sciència tractants de las cosas necessaries en aquesta art, he fet a sumament ab aquella declaració que he poscut. É per tal que aquest libre purca fer fruyt, en aquest alegaré los capítols dels llibres ... - [Els caps. VIII, IX, X i XI del príleg no són tan interessants com el XII, en el ^{qual} se trata la ~~seu~~ confessió, retrata al convençament, que és "hom de gros enginy e de curiosa ruyda enteniment e de no subtil entricació."

... d'it en dotze capítols, é

Al fol. 3, en seotar el Príleg, comença pròpiament

al mateix temps
~~à la vegada~~
el llibre, dividit ~~al seu torn~~ en tres grans parts.
Ermenta de tard en tard, les Leyes d'Amors que comença
En Milà hi ^{desembre} ~~comença~~, entractats, alguns paràgrafs evident-
ment ~~très~~ emanats a Ramon Vidal, però no ^{donat} ~~comença~~ cap
cap lloc on ^{es} ~~se~~ trobi, ni foli. ^{No obstant,} ~~però~~ també anota fortes influen-
cies clàssiques que no ~~se~~ pot endurimar d'on són ~~très~~ ~~per~~ i que po-
drien ~~ser~~ provenir de fonts no esmentades i d'aficions i estudis
directes de l'Arcebis. - Donarem una idea de la matèria
tractada en les grans divisions de l'obra, ^{seguint} ~~tràctat~~ la Taula.

" Aci comença la Taula de la ordinació del present
llibre la qual Taula és ordenada en tres parts, segons
que s' segueix ^{en vermell} [en vermell, i continua en negre]. Per tal
que lo present llibre apelhat Tercianany, sia en ordina-
ció, jo n vull fer .iij. partidas e cascuna partida ab
ordinació dividida, segons en la present Taula tractats ~~ditats~~
donat. E de cascuna partida dividida, Déu migantant, tra-
taré segons que la pròpia sentença ho requerirà. E la pri-
mera partida serà dividida en .xii. parts en la present
necessàries a saber. - Primera Partida. La primera

part serà ^{que és} invençió. La segona part serà que és ver.
La terçera serà que és lettra. La iiij. part serà que és oració.
La v. que és oració. La vi. serà l'abecedari. La vii. part serà
quales letres són vocals e de luy maneres. La viii. serà
quales letres són consonants e de luy maneres. La ix. part serà
que és diptorja. La x. serà que és sillaba. La xi. part serà
que és accent. La xii. part serà quants accents són en aquesta
art, dels quals los trobadors se deuen servir. E aci ha tot
acabament la divisió de la Primera partida del present libre.

— Segona Partida. En La Segona Partida d'aquest libre serà
la definició de trotar, e aquella serà dividida en xii.
parts. La primera part serà que vol dir trotar novells dic-
tatz, ne quants ~~son~~ quatre dictatz ne quals en esta Scièn-
cia de trotar. La segona part serà que vol dir bordó. La
iii. part serà que vol dir pausa de bordó. La iiii. serà que
vol dir cobla. La v. serà quants ne quals són los viciis que
esdevenen-se poden en sentència, 90^{es} és, en cascu dictat
d'esta Sciència. La vi. ~~part serà~~. La vi. serà quants ne quals
són los viciis que esdevenen-se poden fora sentència, 90^{es} és, en
cascu dictat d'esta Sciència. La vii. serà que és cas, ne
quants cases són ne quals. La viii. serà que és nombre, ne

quants nombres són ne quats. La .ix. serà que és Temps,
ne quants temps són ne quats. La .x. part serà que és gènere,
ne quants gèneres són ne quats. La .xi. part serà que és persona,
ne quants persones són ne quats. La .xii. part serà que
és compàs, ne los trobadors, es quats coses d'esta Sciència
han a servir e tenir compàs. E ací ha acabament tota
la divisió de la Segona Partida del present libre, anomenat
Torcimany. — Tercera Partida, e la tercera partida del
~~dit~~ present libre, apellat Torcimany, serà dividida en tres
parts tan solament, les quats seran concluzivas en la
present obra. La primera part tractarà de alguns figu-
ras de locució e de las flors de la retòrica. La se-
gona part tractarà que és sonança ne consonança ne ho-
monimitat de rim [al marge: "cos d'acordança final de
dicció"] La tercera e darrera part tractarà de las dic-
cions plenisonans e semisonans; e en aquesta part se-
rà enclós tot, per plenisonança e semisonança, tot lo
Diccionari. E ací ha tot acabament la Taula del de la
ordinació del present libre apellat Torcimany."

Ja heu dit que al foli 3 comença la Primera Partida,



però em manca dir que la Segona comença al foli 148 ^{entre els} Tercera al 150. Com que hi ha una Macrona dels folis 148 i 149

La ^{segona} 2.^a part de la Tercera partida, ^{continua} al foli 151, en la qual està inclòs ^{Aquest és contingut} tot lo Diccionari, ^{en a partia del foli 158 fins al darrer} fins al darrer ~~2.~~ actual,

^{com sabem} que, és el 297. El esmentat Diccionari és a tres columnes i és molt pla, i forma deu vegades al Diccionari de Mnms

d'En Jaume March. En conjunt pot assegurar-se que ~~la~~ l'obra de N. Avergo ~~o~~, diccionari de rimms inclòs, i té més extensa que les pròpies Lays d'Amor, que imita.

Per ~~mes~~ ^{bé} que ell està tan segur i decidit respecte a la declaració que escriu el seu llibre en català, perquè ho és, i que, perquè ~~es~~ ^{el} ~~escriu~~ ^{escriu} en prosa no vol servir-se dels llenguatges usats pels trobadors en obras corpanades, en l'ortografia sent una forta influència dels ~~trobadors~~ i dels trobadors. En els fragments citats són usuals les formes aquilhas, prezent, totz, i la forma gairebé constant dels plurals femenins en as. Com s'haurà pogut observar, ~~repeteix~~ ^{amb certa} ~~amb certa~~ ^{prosa} ~~satisfeta~~ ^{satisfeta} ~~compla~~ ^{compla} ~~el~~ ^{en català} ~~seu~~ ^{seu} ~~nom~~ ^{nom} i el del seu llibre. Malgrat això, tindrem

ocasió de ^{en}mentar qualitats i clariïcs, ~~per~~ com és ar
 el do, per aquestes mateixes repeticions, de presentar ^{amb}
 claritat les matèries ^{propres} ~~me~~ (abstruses, ^{Ens treben ara molt bé} ~~per~~ ~~trab~~ ~~nos~~ ~~era~~ ~~est~~
~~l'any~~ dels esforços dels poetes dels segles XIV^a i XV^a, ~~de~~
 els quals, de vegades, es dedicaven ~~a~~ ~~una~~ ~~manera~~ ~~sovint~~ ~~a~~
 a recer car ^{rimes} ~~rims~~ ~~rar~~, que devien trobar en els dos diccion-
 naris de rimes que ens han sortat. En l'abecedari
 (p. 0), hi ^{posa també} ~~contina~~ el caldaic, hebreu, àrab i grec, ~~ademi~~
 del llatí, ~~és~~ ~~i~~ ~~de~~ ~~poètic~~ el qual, naturalment, és l'usat pel
 trobador. En Milà ~~estab~~ ^{diu} ~~ent~~ que, que en l'interessant
 capítol tractant de la invençió (vegeu la nostra lamba publi-
 cada més amunt, p. 0), es veu una més influència ^{a lectura} ~~de~~
 d'autors clàssics. En tractar dels capítols, ^{distingeix} ~~distingeix~~, com
 en la llengua ^{els} ~~de~~ antics i ^{En} Ramon Vidal, ^{entre} ~~en~~ rectes i obliques.
 En els gèneres poètics, ^{augmenta} ~~multiplica~~ els de les Lays amb
 els ^{altres} ~~domin~~ que eren reguits pels poetes d'aquí: Vaquern,
Enguera, ^{Paguera} ~~Paguera~~ (pagons), etc. i d'altres que el ^{mateix} ~~prop~~
 Cerverí usava un segle abans (XIII^a). Però una de les

company en Jaume March.

Són molt útils ~~en~~ les judicacions observacions
Mila, perquè es coneix que les seves notes, preses en
1875, varen ésser profitoses; però el pla^{III} general del
Forçiment, ^{del} voluminós llibre del qual el ciutadà
de Barcelona, ^{estava} tan copoi, ^{ha estat} ^{per nosaltres,} presentat avui per
primera vegada, en conjunt, a una última observació;
malgrat la seva ~~obra~~ repetida intenció d'expressar-se amb
claretat, aquesta no ^{constitueix la qualitat} ~~constitueix~~ ~~la~~ ~~de~~ dominant de L'Avencó,



- 1). Rubió i Lluch, Documents per a l'història de la cultura mitjseval catalana, I, 1908, p. 253.
- 1 bis). Rubió, Documents, II, 1921, p. 35.
- 2). Rubió, Documents, I, p. 252. ^{Ref. La cultura del}
^{2 bis (h)} catalana en el regnat de Pere III, p. 13.
- 3). Rubió, Documents, II, C II.
- 3 bis). "¶ Perquè sapíats com responem a un dictat de trobar qui -ns és estat tramès per En Pere de Gostemps, e tinent lloch de nostra prothomolari, tocant aquest darrer sig. dins la present trametem -vos. en dins la present trasllat de la resposta que nos hi havem fet". El text ~~del~~ del paràgraf de la lletra real d'edre corda des del Castell de Ciller (Sardenya) no diu res d'En Pere de Gostemps, és així: al seu oncle ~~per~~ l'afant Pere d'Aragó ^{que diu així:} ~~per la capçalera~~ aquesta manera: "Perquè nos a un dictat qui -ns és estat qui: ~~ns és estat tramès~~ de lla part de lla tocant aquest darrer, per qui nos delim dictat [cor.] segons art de trobar no si ventes ni son cobles, responem segons que n'hi quien fi d'aquel dictat ventes ésser contem. ~~contem~~ del qual e de la resposta vos trametem trasllat dins la present". Rubió, Documents, II, p. 107.

A. La Letra ~~F~~ de L'infant Joan, datada ^a València el  març de 1374, és una de les més notables que fan part ^{per} d'aquesta ~~part~~. Comunica a Bernat de So que mi³³ser Berenguer de Despont, tornant de Barcelona, "nos ha aportat ~~de~~ ^{de} d'unes ^{cobles} que'l noble En Guerau de Queralt havia fet a senyor rey nostre pare e de la resposta que'l dit senyor feu a aquelles; e ^{com} nos hi hajam fet una traversa, e no-res-menys monen Pero March nos hage fet un serventès, al qual nos havem respost; de les quals cobles, respostes, traversa e serventès nos, dins altra letra nostra, trametem al dit senyor. Per tant vos pregaré que ^{facets} les dites cobles, respostes, traversa e serventès mostrar, e que de vostra prompta e acostumada obra, fagets a les dites traversa e resposta nostres algun dictal o alguna cosa, en los rims mateixos o en altres que paregue a vos". També li ^{demana} ~~suplica~~ que el ^{tingui} al cas de com hi va la producció. — Rabino, Document, I, 253.

- 4) - Rubió, Documents, II, C 11.
- 5) - Masó Torrens, Repertori de la lit. cat., 1932,
p. 323.
- 6) - Llabrés, Poètiques catalanes, Palma,
1903, p. 37.
- 7) - Rubió, Documents, II, p. 379.
- 8) - Rubió, Documents, II, 349.
- 9) - Rubió, Documents, II, C XIII.
- 10) - Schiff, La bibliothèque du marquis de

Santillana, Paris, 1905 [Bibliothèque
de l'École de hautes Etudes], p. 381.

3^{tes}) - "Vostre Vostre letra havem rebuda
ensemp amb translats de les cobles fetes
al temps Rey nostre pare per la molt
noble En Guerau de Guerau, e de la
resposta que el dit hi feu e amb mateix
de la traversa que vos hi havets fetes.
E gracies vos feu fort. E com ja d'a-
quells jorns haguessen nos hauda co-
pia de les cobles e resposta dessus dita, hi
fahem nos tantost una traversa, de la
qual sabentis que ~~els~~ sera plaer vos
trauotem translats dins la present inter-
clis." - Rubió, Documents, I, 251.
p.

Aynar Pruds

J. Sureda
 I, XXXIII, 251-254, 289, 314, 338
 II, XXII, XXVIII, XL

- 11) .. Rubió, La cultura literaria de Pere II, 1917, p. 18 del ~~text~~ tiratge a part.
- 12) "A N. Pedro, fill del rey D' Aragó, car lo rey Savi, cert e valen E de trobar saben."
- 13) "... a d'honor del mont aut poderós re-
nhor l'enfant En Peyre, del mont
aut poderós senyor En Jayme de bo-
na memòria rey d' Aragó, fill, per
la gràcia de Déu Comte de Ribagorça
e d'Empúries."
- 14) - Rubió, Documents, 71, p. 105.
- 15) - Rubió, Documents, 73, p. 250.
- 16) La cultura en el regnat de Pere II, p. 12
del ~~text~~ tiratge a part.
- 17) Memories para un Diccionario de
Autors Catalans (1876), p. 474. - Versos
al casament de su hijo D. Juan; se
conservan MSS. en d'elles Archiu de la
Cortes d' Aragó: de ellos hizo una re-
producción litogràfica en este año de
1828 para presentarlos a SS. MM. de S.
D. Fernando VII y su augusta Esposa
la Reyna D.^a Maria Amalia por el labor
y digno Archivero D. Práxedes de Bar-
rio.

facult, cuando los reyes se dignen
 non visitare su nos Archivos.

(18). Mon char fill. Entès havem l'accident de
 febre que havets haüt, de què havem trauit
 gran desplaer de plaer, e stamma en gran
 ància e starem tru que sapiam vostre miu-
 llorament. Per ço^{ss} pregam-vo, volem e ma-
 nam que s'orden nos en certifiqats per correu
 cuitar, e fort nos farets gran plaer, per la
 gran ància en què stam. E stats al regimant
 dels metges e us guardats de coses contraries, e
 sapiats que nós havem fets mes altes, los quals
 se teny a cavallers, de qui no se on se deuen
 fer. E per tal com en aquest Regne ha mudat
 home jove de qui açò's pertany, vos en
 tramatem tradelat interclús en la present
 a fi que pringuen eximpli, Dada en Brusel
 sots nostra regell secret, a XIII d'agost de l'any
 M. CCC. LXXVIII. Rex Petrus, » Reproduida
 per in Tom. Anst. 18475. No. la don. Botanell.

19). "Lo Rey. Mon car Prinogent: Vostra let-
 tra havem rebuda e oida la crehença
 que no ha recomptada Ramon de Pla-
 nella, vostre armer. E si us haqer
 plagut a vós lo matrimoni de la vostra
 néta de Sicília nós fórem pus pagat.
 Lo qual poguera éssen vengut a acaba-
 ment si tant haqerats en aquest. E
 pus aquest matrimoni es vengut a perfició
 per a Déu sia pus placent que aquell, e
 ab aylant es agradable a nós. Plàcia a
 nostre Senyor que do a vós e ella la sua

benedictió, e no vos ~~don~~ ^{don} a vós la nostra paternal, e com som home no podem, tot representant que no hajam desplaer de les errades vostres qui sots nostre fill. E per tal com hom qui ha ^{dolor} en son cor e altre remey no pot haver se ha pijorat, trametrá-vos unes llibres que havem fetes sobre aquesta matèria. Dada en Barcelona sota nostre regall secret, a XIII dies de Novembre de l'any M.CCC.LXXIX. Rey Patern.



- 20). Obras, III, p. 309.
- 21). L'antiga escola poètica de Barcelona, 1922, p. 94-95.
- 22). Mansó T., Poésies en partia inédites de Johan de Castellnou etc, en "Annales du Midi", XXVI-XXVII, 1915, p. 412 i vol. I d'aquesta Revue, p. 317.
- 23). Obras, III, p. 316.
- 24). Milà, Obras, III, p. 317.
- 25). Obras, III, p. 309, nota 1, esmentant el seu estudi De algunas representaciones catalanas, en la "Revista de Catalunya", II, p. 72. De l'estudi més extens en tractarem tot seguit.
- 26). Vomae a. R. Pastor i E. Prestage, The Letter of the Marquis of San-

tillana to Don Peter, constable of Portugal, with Introduction and Notes, Oxford, at the Clarendon Press, 1927. - La frase de Inyigo Lopez és així: [XIV] "Entre nosotros usore primeramente el metro en assaz formal; any como el ~~Libro de Alexandre~~ ^{La gran conquista}, Los votos del Paron, e aun el Libro del Arzobispo de Hita." En - En nota de la p. 92, diuen els autors: Los votos del Paron. All trace of a spanish composition dealing with subject has been lost.

27) La gran conquista de Ultramar, edic. Gayango, Biblioteca de la Universidad de Salamanca, t. III, 1827, pp. 127-183. - Tracta de la mesa (ms. 377 de Carpentras).

27b) Poesies catalanes inedites de ms. 377 de Carpentras.

28) "Romania", t. XLII, pp. 190-263.

29) "Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura", 1928, t. IX p. 185-197. En Pagès fa com si ell mateix s'hagués adonat de l'errada inexcusable d'atribuir uns cançons dedicades al sagrat cor quan són endreçades al sagrat cor (cors). Tots els crítics que recensaren la primera edició d'aquestes obres, entre ells En Au-

amb l'ajuda de les notes del paron i en expressió de molts cançons i cançons en dels seus germans
+ Chomson Provença-Catalanes en l'homenaje de "Poesies Catalanes" de J. S. Chomson

bió i Lluch, ~~entre altres~~, feren constar
la relativament moderna devoció del
sagrat Cor, contràriament al sentir del
text. És una imatge de l'esta.



- 30). Rubió, Documenta, I, p. 243 i 345.
- 31). vegeu la nostra La cançó provençal
en la literatura catalana, p. 144-5.
- 32). Id. Id., p. 144.
- 33). Riambau de Vaqueres en els cançons en
en l'"Amor" de l' I. d' E. C., I, 1907,
atalans, p. 428. - La cançó provençal, p. 106 i
108.
- 34). Massi-Torrent, Repertori de la literatura
catalana, Poesia, vol. I, p. ~~170~~ 159-
170-171.
- 35). Pagès, Auzias March, I, p. 273.
- 36). Diccionari de rims de Jaume March
editat per A. Griera. Barcelona, ~~de~~
I. d' E. C.
titol d' Estudis Catalans, MCMXXI
[1921].
- 37). Anglade, Las Leyes d'Amors, IV, p. 95.
- 38). En Milla (Obras, III, p. 290), è revertint-se de la
còpia β^2 , diu que la divisió de plemisonants i uni-
sonants, però es posa en guàrdia i endevina que ha
de posar hemisonants, com les Leyes. Però β^2 ho posa
be i l'errada unisonants deu provenir d'una mala còpia.
- 39). Anglade, Las Flores del Gay Saber, en "Me-
mories de la Societat Filològica de l'Institut d'Estudis
Catalans", Bombes, 1926, vol. I, fasc. II, p. 12.

40). Publicat per En Milà, Obras, III, p. 313. ✓

41) - Antiguos tratados de Gaya Ciencia,
en la "Revista de Archivos, Bibliotecas y
Museos", 1875, i Obras, III, pp. 279-293.

~~42). Milà, Obras, IV, p.~~

42). Milà, Obras, p. 315.

43) - Antiguos tratados de Gaya ciencia, Obras,
IV, pp. 294-297.

4) Cordà y Rico, "Notas^{al} de Canto del Tarrà", en La Di-
enamorada de Gil Polo (edició de 1778), pp. 487-7.

44). Catálogo de los manuscritos lemosinos, o
de autores valencianos o que hacen rela-
ción a Valencia, Madrid, 1915.